

La secció de Filologia d'aquest INSTITUT, a la qual pertenesqué, honrantla y honrant a totes les altres, ha començat a dedicarli el tribut pòstum que sos mèrits y significació excepcional requereixen. Mes la crònica present semblaria mutilada si no hi figurés el recort d'aquesta personalitat, que daura d'un brill de gloria vint anys de la vida espiritual de Catalunya.

Poèticament vingué a representar a Catalunya l'impressionisme simbolista, encara que en forma molt propia y personal; y aquesta posició, oposada al parnasianisme, no va impedir el desdoblament clàssich o, millor, homèrich, del seu darrer temps, al qual podria dirse que fou conduït per la mà ferma y tranquila de Goethe, donant ab *Nausicaa*, una germana més jove d'un segle a *Ifigenia*. Així el seu nom figurarà ab igual esclat a l'història de les darreres escoles romàntiques y a la dels orígens d'aquest tercer renaixement humanista que sembla volguer dominar la centuria actual.

Com a pensador y publicista s'ha pogut dir d'ell que va constituir una vindicació de Catalunya, sempre acusada d'utilitarisme y mediocritat, y que fou la sensibilitat més esquisida y selecte de son temps, a tots els països que participen de la cultura. A cap d'ells ni entre tots sos contemporanis se trobaria «una existència més noblement orientada, un exemple d'escriptor més delicat, una elevació moral més sostinguda». Va parlar de tot, com cal a un periodista, y tot ho va ennoblir. El periodista se convertí per dret propi en publicista; el publicista en pensador y el pensador va examinar durant més de vint anys l'espectacle de la vida universal y de la nacional propia, no menys que la seva interior, deixant una bella escampadissa de planes, avuy recullides en les *Obres completes*, y aplicant a sos treballs de diari aquella mateixa frisança de la *paraula viva* que formà el seu programa poètic.

Per això y per l'enlayrament de les seves idees, per la generositat de les seves emocions s'ha escrit d'ell que era el primer idealista de la seva època: l'únic que ho ha sigut ab optimisme y d'una manera completa. Sos *Elogis* poden ben bé confrontarse ab els *Ensatjos* d'Emerson y l'honor d'haver produït una espiritualitat tan forta, tan alta y tan saludable pot omplir d'orgull a la seva terra y tornarli la confiança en ses aptituts especulatives y desinteressadament intellectuals.

Quan aquestes línies apareixin estarà llesta ja la colecció de les *Obres completes* (castellanes y catalanes) y això ve a fer inútil la bibliografia que poguessim reunir de l'egregi y malhaurat company nostre, que passà d'aquesta vida plorat de tothom y admirat de tothom, ab aquell prestigi misteriós y cent voltes més noble que la «fama» o la popularitat, cosa freda y exterior al cap y a l'últim: ab l'amor del seu poble afegit a l'admiració del seu poble, que es la «gloria» suprema y veritable. — M. S. O.

Don Teodor Llorente (1836-1911)

Seria imperdonable que en aquestes planes no s registrés la mort de l'insigne patrici valencià, encara que 'l seu nom correspongui al domini de la literatura viva molt més que al camp de l'arqueologia y l'investigació, sense que per això no'ls hagués prestat positius serveis. Aquesta rellevant figura, havia acabat per constituir la personificació de València en l'esfera de la poesia y del pensament. Matinera va mostrarse la seva vocació, tant que la primera poesia d'ell que va veure la llum, correspon a 1850. Desde llavors anà produint sense que un sol dia s'estrucàs aquella vena seva, abundant, armoniosa y may atropellada ni indòcil, així en prosa com en vers.

Si algú de les nostres encontres, entre tots els que varen florir a la segona meitat de l'altre segle, pot merèixer plenament el qualificatiu d'home de lletres, es en Llorente. La seva activitat d'escriptor va compartirse entre la prosa y el vers y, dins del camp poètic, entre la poesia catalana y la castellana. Fou director y fundador del diari *Las Provincias*, promoguent una saludable transformació de la premsa espanyola de fóra de Madrid, en el sentit d'emanciparla, donarli relleu propi y convertirla en instrument de l'opinió regional. Sempre feu justícia a Catalunya y sovintejaren les

D. Joan Maragall

D. Teodor Llorente

vindicacions de la nostra cultura y esperit en les columnes del seu periòdich, així com també les agradoses cròniques en que donava a conèixer lo més important del moviment català o les impressions dels seus freqüents viatges a la nostra terra.

En Llorente, tant temps com visqué, fou l'instrument de relació continua entre Catalunya y Valencia; sentí l'influència imperiosa y comunicativa den Marià Aguiló y va convertir-se en un de sos més purs y eminents prosèlits. Valencia va viure idealment en l'esperit den Llorente, de semblant manera que Provença en l'esperit den Mistral. En Llorente ha *mistralisat* la seva patria, si podem expressarnos així, y ha donat apariències de realitat y de vida a lo que tal vegada no era més que un bell *ensomni* seu. Ell sol comunicava l'impressió d'una multitud y la seva veu semblava l'eco d'una ànima colectiva. Dins d'ell visqueren y se refugiaren les herències espirituals de sa niçaga, desde Sant Vicens Ferrer a Joanot Martorell y Auzias March, com si estigués predestinat a ser el darrer profeta d'una gran causa perduda: un d'aquells profetes que clamen en el desert y per medi dels quals els pobles, al perdre o canviar la seva autòctona estructura, prenen comiat de sí mateixos y entonen sa propria complanta.

El testament de tot aquest sentit històric y d'aquesta poesia, se conté en el gros volum de *Valencia* — escrit pera la col·lecció *España*, refundició dels gloriosos *Recuerdos y Bellezas* — que va acreditar ses dots d'investigador y historiare; y en el *Llibret de versos* y *Nou llibret de versos*, breuari patriòtic de la bella encontrada del Turia. No tingués en Llorente condicions ingènites de poeta y l'haurien fet tal son gust depuradíssim y son comers constant ab els suprens dignataris de la poesia moderna. Tothom coneix sos alts mèrits com a traductor, que ha incorporat a la llengua castellana els tresors més preuats de l'inspiració de la nostra època. El tracte ab els grans esperits suposa grandesa y l'artífex que maneja y puleix y bruny la joia d'or acaba per quedarne ab les ungles resplandents y lluminoses.

Dues condicions principals destaquen en la seva poesia: l'elevació moral y generosa, que sembla un reflexe del noble Schiller, y la musicalitat del vers, sempre pur, sucós y regalant de mel. Coneixia el sarcasme dels nous poetes. Per sa mà havien passat flors del mal y perles negres del decadentisme. Havia posat en tortura la seva ment pera naturalisarles en el món poètic dels pobles hispànics. Mes, per sobre de l'eclecticisme estètic propi del traductor y de l'home d'estudi, el valencià, el català d'antiga soca, permaneceix íntimament fidel a la llei dels seus: fidel a l'espiritualisme cristià que informa la primera fase del Renaixement; fidel al bon sentit, a les austeritats amables y an aquella norma del *rectum vivere* que havia erigit en tòpics o temes poètics per excelència les mateixes aspiracions de la *llar honrada*, de la *montanya* pura, de la *barraca*, de tot símbol que representés resignació, esperança y laboriositat redentora. Tot això sembla haver mort ab en Llorente, que s'endugué a la tomba l'últim exemplar del vell «patriarcalisme» literari.

Heus aquí una petita nota bibliogràfica de la seva producció: *Poesías selectas de Víctor Hugo*, traducidas por Teodoro Llorente, Madrid, 1860; *El Corsario*, de Lord Byron, traducción por Querol y Llorente, Valencia, 1863; *Zaira*, tragedia de Voltaire, traducción, Valencia, 1868; *Leyendas de oro*, poesies extrangeres modernes, traducción, Valencia, 1875; *Amorosas*, ídem, ídem, Valencia, 1876; *Viaje de S. M. Don Alfonso XII a las provincias de Levante*, Valencia, 1877; *Fausto*, de Goethe, traducción, Barcelona, 1882; *Poesías de Heine*, traducción, Barcelona, 1885; *Llibret de versos*, poesies originals, Valencia, 1885; *Fábulas de Lafontaine*, traducción, Barcelona, 1885; *Valencia*, de la col·lecció *España*, 2 tomos, Barcelona, 1887-89; *Nou llibret de versos*, Valencia, 1902; *Fausto*, segona edició, Barcelona, 1905; *Poesies triades* (originals), Biblioteca de «L'Avenç», Barcelona, 1906; *Poetas franceses del siglo XIX*, traducción, Barcelona, 1906; *Versos de juventud*, en castellà, Madrid, 1907; *Poesías de Heine*, traducción, nova edició aumentada, Barcelona, 1908; *Leyendas de oro*, segona serie, Valencia, 1908; *Teodoro Llorente, florilegio de sus poesías*, por Navarro Reverter, Barcelona, sense data. — M. S. O.